

ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ: ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΣ 2003-08

Η. Μπεριάτος

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
E-mail: beriatos@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο πεδίο διαχείρισης της φύσης οι προστατευόμενες περιοχές διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο. Οι εξελίξεις όμως του τελευταίου τέταρτου του 20^{ου} αιώνα δημιούργησαν νέες ανάγκες, αντιλήψεις, δομές και υπηρεσίες στο πεδίο του φυσικού περιβάλλοντος, το περιεχόμενο του οποίου έλαβε ευρύτερες διαστάσεις –κυρίως σε θέματα προστασίας και ανάδειξης. Τα ζητήματα αυτά αποτελούν διεπιστημονικό αντικείμενο μελέτης και έρευνας της οποίας βασική συνιστώσα αποτελεί ο χωροταξικός σχεδιασμός.

Ο θεσμός των ειδικών φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών στη χώρα μας είναι σχετικά πρόσφατος. Έχει ήδη περάσει μια πενταετία από την θεσμοθέτηση 27 Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στη χώρα μας, δηλαδή ένα ικανό χρονικό διάστημα για έναν πρώτο απολογισμό γύρω από τη λειτουργία και τη δράση τους. Ο απολογισμός αυτός γίνεται σε βασικά στοιχεία, όπως η θεσμική ολοκλήρωση, το ανθρώπινο δυναμικό, η χρηματοδότηση, τα προγράμματα δράσης κ.α. που παρέχουν μια γενική εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης και μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν μια πρώτη ανδρομερή αξιολόγηση του συστήματος των φορέων. Η εισήγηση αυτή επιχειρεί, μέσω των σχετικών στοιχείων (που συγκεντρώθηκαν από έρευνα πεδίου) να διερευνήσει την επάρκεια και την απόδοση των φορέων στην πρώτη αυτή πενταετία, προκειμένου να χρησιμεύσουν αυτά σε ένα νέο σχεδιασμό που θα ενσωματώνει τα νέα εργαλεία διαχείρισης και θα οδηγήσει στο κατάλληλο εθνικό πρόγραμμα δράσης.

***Λέξεις κλειδιά:** Περιβαλλοντικός σχεδιασμός, προστατευόμενες περιοχές, Φορείς Διαχείρισης.*

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πεδίο διαχείρισης της φύσης οι Προστατευόμενες Περιοχές (ΠΠ) διαδραματίζουν, από κάθε άποψη, πρωτεύοντα ρόλο. Ο ρόλος όμως αυτός μεταβάλλεται στη πορεία του χρόνου. Έτσι οι εξελίξεις, σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, του τελευταίου τέταρτου του 20^{ου} αιώνα δημιούργησαν νέες ανάγκες, αντιλήψεις, δομές και υπηρεσίες στο πεδίο της φροντίδας του φυσικού –και όχι μόνο– περιβάλλοντος, το περιεχόμενο του οποίου έλαβε ευρύτερες διαστάσεις, κυρίως σε θέματα προστασίας, διατήρησης, διαφύλαξης αλλά και αποκατάστασης και ανάδειξης.

Τα ζητήματα αυτά αποτελούν διεπιστημονικό αντικείμενο μελέτης και έρευνας της οποίας βασική συνιστώσα αποτελεί ο χωροταξικός σχεδιασμός. Το ίδιο το περιεχόμενο του ορισμού των προστατευόμενων περιοχών συνηγορεί σε αυτό: ως προστατευόμενες περιοχές (ΠΠ) ορίζονται εκείνες οι χωρικές ενότητες ή τοποθεσίες στις οποίες βρίσκεται μια σχετικά υψηλή συγκέντρωση φυσικών (οικολογικών) και πολιτιστικών αξιών που πρέπει να τύχουν μιας ιδιαίτερης προστασίας και συνετής (αιφορικής) διαχείρισης. Έχουν δηλαδή όλα εκείνα τα στοιχεία που εκφράζονται από τον όρο ‘φυσική και πολιτιστική κληρονομιά’ με την ευρύτερή της έννοια. Με άλλα λόγια συνιστούν ένα οργανικό σύνολο στοιχείων του ‘φυσικού’ περιβάλλοντος, που έχουν μια ιδιαίτερη βιολογική και αισθητική αξία και τα οποία μπορεί να συμβιώνουν και να συνδυάζονται με το ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

2. Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι όπως προαναφέρθηκε ήδη, το ιδεολογικό υπόβαθρο και η φιλοσοφία για την πολιτική διαχείρισης των ΠΠ έχει αλλάξει δραματικά τις τελευταίες δεκαετίες απέχοντας πολύ από εκείνη των αρχών του 20^{ου} αιώνα αλλά και εκείνη της μεταπολεμικής περιόδου. Η παλιότερη αρχή της μη επέμβασης (don't touch) στη φύση αποτελεί σήμερα ένα ξεπερασμένο δόγμα που στηριζόταν στην εσφαλμένη αντίληψη ότι η 'φύση γνωρίζει καλύτερα'. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι κάθε ανθρώπινη επέμβαση είναι επιθυμητή, σκόπιμη ή χρήσιμη. Αυτό κρίνεται κατά περίπτωση. Σήμερα επικρατεί μια λιγότερο απόλυτη και αμυντική στάση απέναντι στον ανθρώπινο παράγοντα (ο οποίος έτσι κι αλλιώς αποτελεί μέρος του συνολικού οικοσυστήματος και γεωσυστήματος), η οποία προσπαθεί να ενσωματώσει την προστασία στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης και σχεδιασμού του χώρου (χωρικής ανάπτυξης) όπου οι ΠΠ αποτελούν οργανικά στοιχεία της οικονομικής, και πολιτισμικής ανάπτυξης και εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών.

Ειδικότερα, υπό το πρίσμα των σύγχρονων αντιλήψεων η συνετή διαχείριση των ΠΠ, αποτελώντας μέρος μιας συνολικής στρατηγικής για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο, έχει σχέση και με την ανάγκη στήριξης της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης, την διαφύλαξη και προαγωγή της υγείας και της ψυχοσωματικής καλλιέργειας των πολιτών δηλαδή της ίδιας της ποιότητας ζωής τους που υποβαθμίζεται καθημερινά από διάφορους παράγοντες. Επιπλέον, η στρατηγική αυτή θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τις συναφείς διεθνείς περιβαλλοντικές συμβάσεις και συνθήκες τις οποίες έχει υπογράψει και υποχρεούται να εφαρμόσει η χώρα μας όπως η σύμβαση για την κλιματική αλλαγή, η σύμβαση για την βιολογική ποικιλότητα, η σύμβαση για την ερημοποίηση και η ευρωπαϊκή σύμβαση για το τοπίο.

Στην Ελλάδα ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών δεν έχει μεγάλη παράδοση. Για πολλές δεκαετίες και μέχρι πριν από είκοσι χρόνια περίπου, τα παντός είδους 'προστατευτέα αντικείμενα' και η διαχείρισή τους ήταν έργο και αποκλειστική αρμοδιότητα των δασικών υπηρεσιών και συνδεδεμένα στενά με την δασική πολιτική η οποία βρισκόταν πιο κοντά στο αντικείμενο. Η κατάσταση αυτή διέφερε σημαντικά από εκείνη άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Η υπαγωγή του συνολικού φυσικού περιβάλλοντος στην δασική υπηρεσία δημιουργούσε διάφορα προβλήματα που καθιστούσαν το όλο σύστημα δυσλειτουργικό και αναποτελεσματικό. Στο γύρισμα του αιώνα η κατάσταση αλλάζει δραστικά στο θεσμικό και διοικητικό επίπεδο, χωρίς όμως να υπάρχει το ανάλογο αντίκρισμα και στην πράξη. Σήμερα η ίδια η ανάγκη της συνετής και ολοκληρωμένης διαχείρισης των ΠΠ αλλά και οι περιβαλλοντικές υποχρεώσεις της χώρας απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθιστούν ακόμη περισσότερο επιτακτική μια γενναία πολιτική για την φροντίδα τους και συνεπώς η συζήτηση και ο προβληματισμός γύρω από αυτές είναι περισσότερο από ποτέ επίκαιρος και χρήσιμος.

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν, σύμφωνα με στοιχεία του αρμόδιου Υπουργείου Περιβάλλοντος και Χωροταξίας (ΥΠΕΧΩΔΕ 1999 και 2000), το 1/5 (20%) περίπου της χερσαίας επιφάνειας της χώρας, ποσοστό ικανοποιητικό από ποσοτική πλευρά σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το πρόβλημα όμως έγκειται όχι στον απλό προσδιορισμό αλλά στη ουσιαστική προστασία αυτών των περιοχών (περίπου 160) οι οποίες περιλαμβάνουν ουσιαστικά τις 270 περίπου τοποθεσίες (sites) του προγράμματος NATURA που ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '90 με τη θέσπιση της οδηγίας 92/43 (ενσωματώθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με την ΚΥΑ 33318/98/ΦΕΚ 1289B). Επιπλέον οι δυσκολίες στη διαχείριση των περιοχών αυτών συναντώνται όχι τόσο στη δημιουργία περιβαλλοντικών υποδομών και έργων όσο στην περίοδο λειτουργίας τους όπου αναδύονται τα πάσης φύσεως οικονομικά, κοινωνικά και διοικητικά προβλήματα. Για το λόγο αυτό η σύσταση ειδικών θεσμικών και διοικητικών οντοτήτων, των Φορέων Διαχείρισης (ΦΔ), είναι η αναγκαία –αν όχι και η ικανή– συνθήκη για αποτελεσματική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.

3. Η ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Ο θεσμός των ειδικών Φορέων Διαχείρισης (ΦΔ) των προστατευομένων περιοχών στην Ελλάδα είναι σχετικά πρόσφατος. Έχει ήδη περάσει μια πενταετία από την θεσμοθέτηση 27 Φορέων Διαχείρισης προστατευομένων περιοχών στη χώρα μας, δηλαδή ένα ικανό χρονικό διάστημα για ένα πρώτο απολογισμό γύρω από τη λειτουργία και τη δράση τους. Ο απολογισμός αυτός εστιάζεται σε βασικά θέματα, όπως η θεσμική ολοκλήρωση, το ανθρώπινο δυναμικό, η χρηματοδότηση, τα προγράμματα δράσης κ.α. που παρέχουν μια γενική εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης, πάνω στα οποία μπορεί να στηριχθεί μια πρώτη χονδρική εκτίμηση του συστήματος των φορέων διαχείρισης. Η εκτίμηση-αξιολόγηση είναι απαραίτητη για να διερευνηθεί η επάρκεια και απόδοση των φορέων στην πρώτη αυτή πενταετία προκειμένου να υπάρξει η τεκμηρίωση για ένα σύγχρονο σχεδιασμό που θα ενσωματώνει τα νέα εργαλεία διαχείρισης και θα οδηγήει στο κατάλληλο εθνικό πρόγραμμα δράσης.

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για τον απολογισμό ήταν το προϊόν έρευνας του εργαστηρίου Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού και Γεωγραφικών Ερευνών που πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 2008 και στις αρχές του 2009, αφενός στην κεντρική υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ με βάση και τα σχετικά ΦΕΚ και αφετέρου στις κατά τόπους υπηρεσίες και τα διοικητικά συμβούλια των φορέων διαχείρισης σε ολόκληρη τη χώρα με την αποστολή ερωτηματολογίων (ΕΓΕΠΣ 2008).

Αναλυτικότερα τα ερωτήματα αφορούσαν τα εξής πεδία (θεματικές ενότητες):

α) Γενικά στοιχεία φορέα και ΠΠ: Ονομασία, διεύθυνση και άλλα στοιχεία επικοινωνίας, γεωγραφική θέση και επιφάνεια της ΠΠ.

β) Ο ΦΔ ως διοικητικός μηχανισμός: Αριθμός και σύνθεση του Διοικητικού συμβουλίου, αριθμός εργαζομένων (σχέση εργασίας και μορφωτικό επίπεδο), εξοπλισμός γραφείων έδρας, πρόσβαση στο διαδίκτυο.

γ) Οικονομικοί πόροι: Πηγές χρηματοδότησης από Ευρωπαϊκή Ένωση, Εθνικές επιχορηγήσεις και επάρκειά τους.

δ) Μελέτες και έργα που ανατέθηκαν και υλοποιήθηκαν με ευθύνη του ΦΔ και εκτίμηση της υπάρχουσας εμπειρίας. Σκοπιμότητα και δυνατότητα συνεργασίας με αρχές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο καθώς και με φορείς άλλων ΠΠ.

Οι φορείς που έλαβαν μέρος και στους οποίους στάλθηκαν τα ερωτηματολόγια ήταν οι 27 που εμφανίζονται στους πίνακες 1, 2, και 3 και απάντησαν σχεδόν όλοι πλην ελαχίστων εξαιρέσεων λόγω απουσίας του προσωπικού και του Διοικητικού Συμβουλίου ή λόγω άρνησής τους να λάβουν μέρος στην έρευνα. (φορείς Περιοχής Οικοανάπτυξης Κάρλας Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου και Περιοχής Οικοανάπτυξης Όρους Πάρνωννα και υγροτόπου Μούστου).

Στους πίνακες που ακολουθούν επιλέχθηκαν να παρουσιασθούν και να σχολιασθούν στοιχεία που είναι σημαντικά, όπως η σύνθεση του Διοικητικών Συμβουλίων των ΦΔ, η σχέση εργασίας του προσωπικού και οι πηγές χρηματοδότησής τους σύμφωνα πάντα με τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια.

A) Σύνθεση των Διοικητικών Συμβουλίων

Σε σχέση με τη δομή και τη σύνθεση των διοικητικών συμβουλίων (τα οποία βάσει του νόμου μπορεί να είναι από 7μελή έως 11μελή-άρθρο 15, παρ 4), παρατηρούμε ότι στον Πίνακα 1 με την συγκεντρωτική σύνθεση των ΔΣ των 27 φορέων διαχείρισης προκύπτει ότι υπάρχει μια σαφέστατα διακρινόμενη ανισομερής κατανομή στις τρεις βασικές κατηγορίες φορέων που εκφράζουν το κράτος, την αυτοδιοίκηση και την κοινωνία των πολιτών (τριμερής σχέση) πράγμα που βρίσκεται σε αναντιστοιχία με το πνεύμα του νόμου 2742/99. Συγκεκριμένα η κρατική-κεντρική διοίκηση έχει αριθμό εκπροσώπων που υπερβαίνει την απόλυτη πλειοψηφία (53%) του συνόλου ενώ η τοπική αυτοδιοίκηση, α' και β' βαθμού, δεν συγκεντρώνει ούτε το ένα τρίτο (28%) και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) υπολεί-

πονται του ενός πέμπτου (19%). Η εικόνα αυτή παρατηρείται και σε κάθε φορέα διαχείρισης ξεχωριστά και δείχνει ότι υπάρχει ακόμη μια επιφυλακτικότητα από την πλευρά της κεντρικής διοίκησης να εμπιστευθεί την τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και τις ΜΚΟ σε θέματα διαχείρισης περιβάλλοντος. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι οι ειδικοί επιστήμονες που ορίζονται από τον υπουργό ΠΕΧΩΔΕ και οι εκπρόσωποι των περιφερειών λογαριάζονται στην κεντρική διοίκηση.

Πίνακας 1. Σύνοψη Διοικητικών Συμβουλίων ανά Φ.Δ.

Φορείς Διαχείρισης περιοχών	Αριθμός μελών - εκπροσώπων από:		
	Κεντρική Διοίκηση	Αυτοδιοίκηση	ΜΚΟ (παραγωγικοί και κοινωνικοί φορείς)
1. Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	5	3	3
2. Εθνικό Πάρκο Σχοινιά-Μαραθώνα	6	2	3
3. Περιοχή Οικοανάπτυξης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων	5	2	2
4. Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου- Β. Σποράδων	6	2	2
5. Εθνικό Πάρκο Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης	5	4	2
6. Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου (Βίκου -Αίου- Πίνδου)	6	3	2
7. Περιοχή Οικοανάπτυξης Κάρλας Μαυροβουνίου - Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου	5	4	2
8. Περιοχή Οικοανάπτυξης Όρους Πάρωνα και υγροτόπου Μούστου	5	3	3
9. Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς	5	2	2
10. Εθνικό Πάρκο Λιμ/σας Μεσολογγίου	6	3	2
11. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού - Λουδία Αλιάκμονα	5	2	2
12. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου Κερκίνης	6	1	4
13. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	5	2	3
14. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς	5	4	2
15. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Νέστου - Βιστωνίδας – Ισμαρίδας	5	4	2
16. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού	6	2	3
17. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Εθνικού Δρυμού Πρεσπών	5	2	2
18. Περιοχή Οικοανάπτυξης Ολύμπου Καρπάθου – Σαρίας	6	2	2
19. Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού	6	4	1
20. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Αίνου	6	2	1
21. Πάρκο Προστασίας της φύσης Στενών και εκβολών Αχέροντα και Καλαμά	5	3	1
22. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Οίτης	5	3	1
23. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Παρνασσού	6	4	1
24. Περιοχή Οικοανάπτυξης Οροσειράς Ροδόπης	5	4	2
25. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Ολύμπου	6	3	2
26. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Σαμαριάς	6	4	1
27. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πάρνηθας	5	3	1
Σύνολο	147	77	54
Ποσοστιαία κατανομή	53%	28%	19%

Πηγή: Σχετικά ΦΕΚ και Έρευνα πεδίου το 2008

Β) Προσωπικό των ΦΔ

Ένα άλλο θέμα που παίζει σημαντικό ρόλο στην λειτουργία των ΦΔ είναι η επάρκεια και η καταλληλότητα του προσωπικού από ποσοτική και ποιοτική άποψη. Τα στοιχεία από την έρευνα πεδίου (πίνακας 2), τουλάχιστον για τους 21 φορείς που απάντησαν, δείχνουν ότι όλα σχεδόν τα στελέχη εργάζονται με σύμβαση (έργου ή εργασίας ορισμένου χρόνου)

(73%) ή είναι εξωτερικοί συνεργάτες (25%). Οι μόνιμοι υπάλληλοι αποτελούν μόλις το 2%. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί προφανώς προβλήματα όπως ανασφάλεια στους εργαζόμενους οι οποίοι μπορεί συχνά να αντικαθίστανται προτού εξοικειωθούν με το αντικείμενό τους με επιπτώσεις στην απόδοση και το έργο του φορέα.

Πίνακας 2. Σχέση εργασίας προσωπικού ανά Φ.Δ.

Φορέας Διαχείρισης	Μόνιμοι	Συμβασιούχοι	Άλλοι
1. Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	4	20	40
2. Εθνικό Πάρκο Σχοινιά-Μαραθώνα		9	
3. Περιοχή Οικοανάπτυξης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων		7	
4. Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου- Β. Σποράδων	-	-	-
5. Εθνικό Πάρκο Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης		18	
6. Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου		13	
7. Περιοχή Οικοανάπτυξης Κάρλας Μαυροβουνίου - Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου	-	-	-
8. Περιοχή Οικοανάπτυξης Όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μούστου	-	-	-
9. Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς		3	
10. Εθνικό Πάρκο Λιμ/σας Μεσολογγίου		3	4
11. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα		15	
12. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου Κερκίνης		12	
13. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου		9	
14. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς		7	
15. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Νέστου - Βιστωνίδας – Ισμαρίδας	2	3	
16. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού		3	
17. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Εθνικού Δρυμού Πρεσπών		13	2
18. Περιοχή Οικοανάπτυξης Ολύμπου Καρπάθου - Σαρίας		7	
19. Εθνικό Πάρκο Χελμού - Βουραϊκού	-	-	-
20. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Αίνου		5	
21. Πάρκο Προστασίας της φύσης Στενών και εκβολών Καλαμά		9	2
22. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Οίτης		5	2
23. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Παρνασσού	-	-	-
24. Περιοχή Οικοανάπτυξης Οροσειράς Ροδόπης		5	
25. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Ολύμπου		4	
26. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Σαμαριάς		5	10
27. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πάρνηθας	-	-	-
Σύνολο	6	175	60
Ποσοστιαία αναλογία	2%	73%	25%

Πηγή: Έρευνα πεδίου το 2008

Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο των εργαζομένων, το οποίο δεν παρουσιάζεται σε πίνακα, υπάρχει μια μεγάλη διαφοροποίηση που κυμαίνεται από αποφοίτους γυμνασίου μέχρι κατόχους διδακτορικού διπλώματος. Επίσης σε σχέση με τον ηλεκτρονικό εξοπλισμό των γραφείων, που έχει σχέση και με τα άτομα που εργάζονται σε αυτά, πρέπει να τονιστεί ότι ενώ υπάρχουν υπολογιστές και σύνδεση με το διαδίκτυο και οι περισσότεροι ΦΔ έχουν δική τους ιστοσελίδα, απουσιάζει η δικτύωση των φορέων μεταξύ τους και σε μεγάλο ποσοστό με το σύστημα πληροφόρησης των αρμόδιων υπηρεσιών.

Πίνακας 3. Πηγές χρηματοδότησης ανά Φ.Δ.

Φορέας Διαχείρισης	Ευρωπαϊκή Ένωση	Εθνικοί πόροι	Από Μ.Κ.Ο.	Άλλη πηγή
1. Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	x	x	x	x
2. Εθνικό Πάρκο Σχοινιά-Μαραθώνα	x	x		x
3. Περιοχή Οικοανάπτυξης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων	x	x		
4. Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου- Β. Σποράδων	x	x		
5. Εθνικό Πάρκο Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης	x	x		
6. Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου	x			
7. Περιοχή Οικοανάπτυξης Κάρλας Μαυροβουνίου - Κεφαλόβρυσου Βελεστίου	-	-	-	-
8. Περιοχή Οικοανάπτυξης Όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μούστου	-	-	-	-
9. Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς	x	x	-	-
10. Εθνικό Πάρκο Λιμ/σας Μεσολογγίου	x	x		
11. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα	x	x		
12. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου Κερκίνης	x	x		
13. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	x	x		x
14. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου -Στροφυλιάς	x	x		
15. Εθνικό Πάρκο Δέλτα Νέστου - Βιστωνίδας – Ισμαρίδας	x	x		
16. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού	x			
17. Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Εθνικού Δρυμού Πρεσπών	x	x		
18. Περιοχή Οικοανάπτυξης Ολύμπου Καρπάθου - Σαρίας	x	x		
19. Εθνικό Πάρκο Χελμού - Βουραϊκού	x	x		
20. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Αίνου	x			
21. Πάρκο Προστασίας της φύσης Στενών και εκβολών Καλαμά	x	x		
22. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Οίτης	x	x		
23. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Παρνασσού	x	x		
24. Περιοχή Οικοανάπτυξης Οροσειράς Ροδόπης	x	x		
25. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Ολύμπου	x	x	x	x
26. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Σαμαριάς	x		x	x
27. Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πάρνηθας	x	x		x
Σύνολο	25	21	3	6

Πηγή: Έρευνα πεδίου το 2008

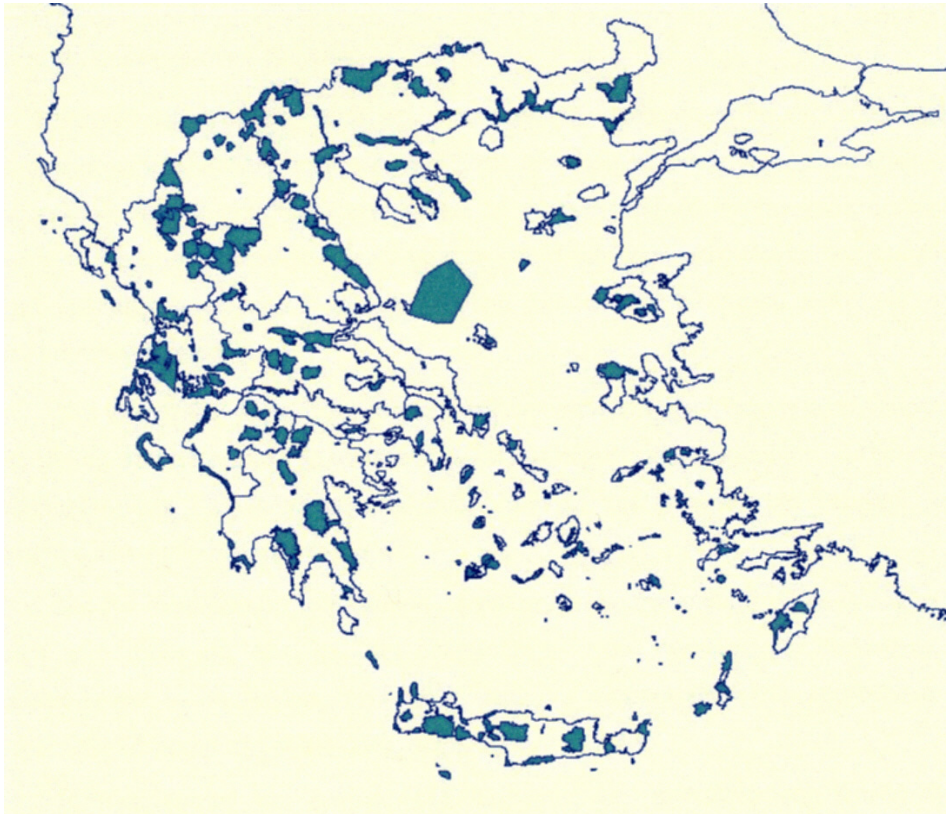
Γ) Πηγές χρηματοδότησης ΦΔ

Σε σχέση με τις πηγές χρηματοδότησης (πίνακας 3) παρατηρούμε ότι αυτές εντοπίζονται αφενός στα κονδύλια από τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφετέρου στις εθνικές επιχορηγήσεις. Σχεδόν όλοι σχεδόν οι φορείς –εκτός των δύο που δεν απάντησαν– λαμβάνουν χρηματοδότηση από τις δύο αυτές πηγές ενώ ελάχιστοι (3-6) έχουν επιχορηγήσεις από ΜΚΟ και άλλες πηγές. Εκείνο όμως που έχει σημασία είναι ότι η υπάρχουσα χρηματοδότηση θεωρείται από τους ίδιους τους ΦΔ ανεπαρκής ως προς τις ανάγκες σε μελέτες και έργα που είναι απαραίτητα για την διαχείριση των ΠΠ. Από στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ η απορρόφηση στη περίοδο 2004-2009 ανήλθε στο ποσό των 34271259 ευρώ. Επίσης το ΕΤΕΡΠΣ (Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων) έχει χρηματοδοτήσει τους ΦΔ στην περίοδο 2004-2008, με το ποσό των 2015944 ευρώ, ήτοι 5% περίπου της συνολικής απορρόφησης.

Αναφορικά με την χρησιμοποίηση των προαναφερομένων πιστώσεων, σε μελέτες και έργα, πρέπει να αναφερθεί ότι από την έρευνα με τα ερωτηματολόγια προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία: Τα είδη των μελετών που ανατέθηκαν και εκπονήθηκαν, ή εκπονούνται ακόμα με ευθύνη των ΦΔ, αφορούν μεταξύ άλλων σχέδια διαχείρισης, προγράμματα παρακολούθησης, ειδικά σχέδια τουριστικής ανάπτυξης, μελέτες για δασικά είδη και

οικοσυστήματα, μελέτες διαχείρισης θήρας, μελέτες για εκμετάλλευση ΑΠΕ, οικονομοτεχνικές μελέτες κ.α. Ως προς τα έργα που υλοποιήθηκαν με ευθύνη των ΦΔ, αυτά αναφέρονται σε δράσεις προβολής, πληροφόρησης, ευαισθητοποίησης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, έργα αντιπλημμυρικής και αντιδιαβρωτικής προστασίας, δημιουργία φυτωρίων, προμήθεια οχημάτων και γενικά μεταφορικών μέσων, προμήθεια ηλεκτρονικού εξοπλισμού, επιστημονικών οργάνων, ερευνητικού και εκπαιδευτικού εξοπλισμού, βελτίωση υφιστάμενων υποδομών (μονοπάτια-φυλάκια) καθώς και κέντρα περιβαλλοντικής ενημέρωσης.

Σύμφωνα με τους υπευθύνους των ΦΔ δεν έχει δημιουργηθεί ακόμα η απαιτούμενη εμπειρία λόγω παρέλευσης μικρού χρονικού διαστήματος από την σύστασή τους. Έτσι δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ευθύνες τους για την συνετή διαχείριση των Π.Π. Ένα άλλο πρόβλημα είναι η προαναφερθείσα απουσία δικτύωσης για την απαραίτητη ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας. Για το λόγο αυτό θεωρούν απολύτως αναγκαία την προώθηση της συνεργασίας με αντίστοιχους φορείς του εσωτερικού και του εξωτερικού σε μια σειρά από κρίσιμα για τις ΠΠ ζητήματα, τα οποία θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν καλύτερα από κοινού.

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ

Σχήμα 1. Προστατευόμενες Περιοχές στην Ελλάδα

Δ) Άλλα στοιχεία σχετικά με θεσμικές ρυθμίσεις

Από την έρευνα στα στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ και στα ΦΕΚ σε σχέση με τις θεσμικές ρυθμίσεις, προκύπτουν μερικές ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις. Κατ' αρχάς οι ρυθμίσεις αυτές είναι δύο κατηγοριών: εκείνες που αφορούν την ίδια την προστατευόμενη περιοχή, ως γεωγραφική και χωρική οντότητα, και εκείνες που αφορούν τον ίδιο τον φορέα διαχείρισης ως οργανωτικό και διοικητικό μηχανισμό (Μπεριάτος, 2003).

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τους χαρακτηρισμούς ΠΠ και τα συναφή σχέδια οριοθέτησης ζωνών, χρήσεων γης και όρων δόμησης (δηλαδή τα 'εδαφικά συντάγματα' των ΠΠ) που τεκμηριώνονται μετά από εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΕΠΜ) και θεσμοθε-

τούνται με ΠΔ ή ΚΥΑ, είναι μέχρι στιγμής εγκεκριμένα 12 στο σύνολο των 27 ΠΠ και αντίστοιχων ΦΔ ήτοι 45% επί του συνόλου. Βρίσκονται συνεπώς υπό κατάρτιση ή υπό έγκριση άλλα 15 ακόμα. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζονται εδώ είναι κυρίως κοινωνικού χαρακτήρα λόγω των αντιδράσεων των κατοίκων και γενικά των τοπικών κοινωνιών.

Από την άλλη πλευρά, τα Σχέδια Διαχείρισης που προβλέπονται από την περιβαλλοντική νομοθεσία, παρουσιάζουν μεγάλη καθυστέρηση με αποτέλεσμα να έχουν εγκριθεί μέχρι σήμερα μόνον σε δύο από τις 27 ΠΠ (Εθνικά Πάρκα Ζακύνθου και Σχοινιά-Μαραθώνα) που αντιστοιχεί σε ποσοστό 7.5%!

Αντίθετα, στο μόνο σημείο που υπάρχει πλήρης κάλυψη είναι στους κανονισμούς λειτουργίας των ίδιων των ΦΔ δηλαδή εκείνους που αφορούν εσωτερικά θέματα όπως α) την λειτουργία του ΔΣ, β) την λειτουργία των υπηρεσιών προσωπικού, γ) την ανάθεση έργων-μελετών-προμηθειών και δ) την οικονομική διαχείριση. Αυτοί έχουν εγκριθεί και για τους 27 ΦΔ (100%) στην περίοδο 2004 έως 2008. Το γεγονός αυτό εξηγείται ίσως από την κωδικοποιημένη μορφή τους για όλους τους ΦΔ, αφού οι διοικητικές πρακτικές είναι ίδιες παντού, ενώ από την άλλη πλευρά δεν έχουν σχέση με κοινωνικά συμφέροντα και ως εκ τούτου δεν δημιουργούν καμία κοινωνική αντίδραση.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την προηγηθείσα εξέταση του θέματος συνάγεται ότι οι ΦΔ, των οποίων ο ρόλος είναι κομβικός στην υπόθεση της προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος, εξακολουθούν να βρίσκονται σε μια κρίσιμη φάση. Η πρώτη πενταετία λειτουργίας τους, που χαρακτηρίζεται από αναποτελεσματικότητα και μια σχετικά αποτυχημένη πορεία (εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων;) έδειξε πόσο απαραίτητη είναι η επιστημονική στήριξη, η καθοδήγηση και ο συντονισμός από το αρμόδιο επιτελικό υπουργείο. Αυτή αφορά κυρίως θέματα δικτύωσης των ΦΔ μεταξύ τους και με τα αρμόδια υπουργεία (εθνικό δίκτυο). Επίσης, επειδή η κοινοτική χρηματοδότηση δεν καλύπτει τις λειτουργικές δαπάνες (εκτός από την αρχική φάση λειτουργίας –start-up– που διαρκεί ενάμισι περίπου έτος) η εθνική επιχορήγηση όφειλε να καλύψει επαρκώς τις ανάγκες μετά τα πρώτα δύο χρόνια από τη σύστασή τους (δηλαδή από το 2005 και μετά) πράγμα φυσικά που δεν έγινε όπως φαίνεται και από την προαναφερθείσα ισχυρή επιχορήγηση από το ΕΤΕΡΠΣ που είναι καθαρά εθνικοί πόροι. Υπό τις συνθήκες αυτές είναι ανάγκη να υπάρξει το συντομότερο δυνατόν μια συνολική επαναθεώρηση της περιβαλλοντικής πολιτικής της χώρας, ώστε να τεθούν νέες προτεραιότητες και να αυξηθεί η χρηματοδότηση υπέρ των ΠΠ και γενικά της διαχείρισης και προστασίας της φύσης σε μια εποχή μείζονος περιβαλλοντικής κρίσης σε τοπικό, εθνικό και πλανητικό επίπεδο.

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΓΕΠΣ (Εργαστήριο Γεωγραφικών Ερευνών και Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού), 2008.

Έρευνα πεδίου στους φορείς διαχείρισης και στις υπηρεσίες ΥΠΕΧΩΔΕ. Ιστοσελίδες ΦΔ (ανάκτηση 2009):

www.ekby.gr, www.foreaskv.gr, www.fdlmes.gr, www.kerkini.gr,
www.fdkarpathos.gr, www.axiosdelta.gr, www.parnitha.eu,
www.lakepamvotis.gr, www.alonissos-park.gr, www.evros-delta.gr,
www.amvrakikos.eu.

Μπεριάτος Η., 2003. Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευομένων περιοχών: Η ελληνική εμπειρία, στο *Αειχώρος, Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

ΥΠΕΧΩΔΕ, 1999. *Εθνικός Σχεδιασμός για το Φυσικό Περιβάλλον*. Αθήνα. (Ανέκδοτη μελέτη στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ 2000-2006).

ΥΠΕΧΩΔΕ, 2000. *Ελλάδα: Οικολογικό απόθεμα της Ευρώπης. Εθνική Πολιτική για τη Διαχείριση-Προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος*. (Τεύχος στοιχείων και κειμένων του ΥΠΕΧΩΔΕ), Αθήνα.